

Johann Gregor MENDEL – nedocenený priekopník genetiky

Hrachové políčka

V záhrade kláštora krížil predovšetkým hrach a skúmal jeho špecifické dedičné znaky. Bol starostlivý a trpezlivý experimentátor. Postupne viedol záznamy o asi 21 000 rastlinách. Pochopil pravidlá, ktoré objasňujú zákony dedičnosti. Zistil pravidlo uniformity (jednotlivé vlastnosti sa dedia z generácie na generáciu), zákon o voľnej kombinovateľnosti vlôh (všetky vlastnosti sa nededia, ale len niektoré a to náhodne), zákon dominancie (niektoré vlastnosti sú dominantné – prevládajúce, iné sú recesívne – ustupujúce). Výsledky pokusov, ktoré robil od roku 1856 uverejnil ústne 8.2.1865 na schôdzi brnenského Prírodovedeckého spolku a potom tlačou článkom *Pokusy s rastlinnými hybridmi* v časopise *Verhandlungen des naturforschenden Vereines* (1866). Napriek tomu, že jeho objavné dielo ležalo bez väčšieho povšimnutia viac než 30 rokov, tí, čo potom z hľadiska poznania zákonitostí dedičnosti spoznali jeho význam, uznali Mendela za otca genetiky.

Morava alebo Sliezsko

Pochádzal z dedinky Hynčice (vtedy sliezsky Heinzendorf). Tam sa narodil 20.7.1822 v nemecky hovoriacej roľníckej rodine. Po piaristickej základnej škole v Lipníku absolvoval gymnázium v Opave a začal študovať filozofiu na univerzite v Olomouci. Na podnet a odporúčenie jedného z profesorov odišiel do augustiánskeho kláštorného seminára v Brne (1843). Tam prijal rehoľné meno Gregor a začal študovať teológiu, zdokonalil sa v jazykoch (latinčina, gréčtina). Navštevoval aj prednášky z poľnohospodárstva a ovocinárstva. Za kňaza ho vysvätili v roku 1847. Neskôr bol vyslaný učiť (aj matematiku a prírodné vedy) na gymnázium v Znojme (1849). Skúšky učiteľskej spôsobilosti vo Viedni však nezložil (1850; 1856) vraj aj pre nedostatok filozofického myslenia, ale aj tak učil (od 1854) veľa rokov prírodopis a fyziku na brnenskej nemeckej reálke. Neskôr (1868) sa stal nástupcom opáta Cyrila Nappa, ktorý ho prijímal do kláštora. Administratívne a organizačné povinnosti obmedzili pokusy s rastlinami. Zomrel **6. januára 1884** a je pochovaný na Ústrednom cintoríne v Brne. Rekviem dirigoval Leoš Janáček.

Nesporný úspech

Nemal som žiadne návody a cesta úskalím botaniky bola pre mňa veľmi ťažká. Aj to konštatoval **Gregor Mendel**. Raz v debate medzi svojimi priateľmi poznamenal: *Môj čas ešte príde.* Je veľmi zaujímavým faktom, že vo vedeckom svete zabudnuté Mendelove objavy nezávisle na ňom spoznali H. de Vries, C. Correns i E. Tschermak a po zoznámení sa s Mendelovým pôvodným článkom citovali jeho výsledky a priznali mu oprávnené zásluhy aj označenie *Mendelove zákony*. Je naozaj pozoruhodné, že amatérsky rehoľník svojou mimoriadnou usilovnosťou a pracovitnosťou objavil a štatistickým rozborom mnohých pozorovaní spoznal základné zákony dedičnosti.

Vlastnosti a záujmy

Mendel bol aj nadšeným včelárom i amatérskym meteorológom. Pozoroval aj snečné škvrny a poruchy zemského magnetizmu (napr. jeho pozorovací denník z roku 1882). Výsledky jeho celoživotnej práce ukázali, že kňaz a prírodovedec **Gregor Mendel** bol nesmierne húževnatý človek. Neuznal hypotézu o vzniku druhov priamym vplyvom vonkajšieho prostredia. Vytušil, že rozhoduje niečo iné. Krížením (hybridizáciou) rastlín odhalil, že jednotlivé znaky organizmu sú utvárané z elementárnych hmotných nositeľov dedičnosti. Stal sa zakladateľom genetickej teórie.

(dák)